HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ס"ל השורץ. הוה ליה למימר וזה לכם הטמא בשרץ האדם וכתיב בשרץ השורץ על האדם מיבעי ליה השורץ לדרוס כל מקום שהוא יכול לשרוץ לרחוץ ולנוע והרי אף בית הוא שמא יזחלו ממנו עכבר האדם הלכך ע"כ על האדם למין האדם הוא דלמא ולאו למעוטי ילד ליט: **או חיגו.** חומר השורץ לדרסה זו מלא למעוטי עכבר הנוגר מאדמה: **שאין פרה ורבה.** כלומר שלא היה מפריה ורביה של עכבר לפי שנולד מאליו הואיל שאינו משרץ טהור להאי שורץ לשון פרו וישרצו הוא (שמות א) ולא לשון רימוש ושיעגוע ולעולם ילד ליט לא יטמא דהכי קאמר על האדם[ה] ואפילו עכבר היה ילד ליט לא יטמא ואפילו של יבשה והשורץ ופרה ורבה יטמא שאינו שורץ לא יטמא: **ודין הוא.** דלמא נימעטיה מכלל טומאה ולא נדרוש הכי דהא טיומא כל שעמו עכבר ויטמא [ו]ליה למדרש השורץ לרבויי ילד ליט ולא למעוטי האי. ולקמיה פריך הא מטהר עכבר היס ממיעוטא דעל האדם ומאי חזית דמיעוטא לעכבר היס ורבוי לילד ליט: **בשרץ.** קרא יתירא הוא דהא כתיב[ז] בשרוייהו אלא הטמאים לכם בכל השרץ: **ואימא השורץ.** לא דרשינן ליה הכי כל מקום שהוא רומס ורבוי עכבר האדם שילד ליט אלא הכי דרשינן השורץ[ט] כל שהוא פרה ורבה לרבות עכבר היס ומיעוט דעל האדם דמשמע על האדם יטמא ולאו שרץ היס אלא לאורויי דאפי זה ואפי זה על האדם יטמאו ילדו ליט אין מטמאין: **ת"ל ומאחר דשויתיה ליס מקום טומאה.** דמרבית[י] מין היס לטומאה: **מה לי.** בעודו ביס מה לי יצא לחוץ אין אוח לדרוס המקלות במה זו אלא לומר דבר המקובל: ופרכינן **האי על האדם מיבעי ליה להוליא שפק טומאה שפה.** שרץ מת שפה על המיס שפק נגע שפק לא נגע אף ברשות היחיד שפקו טהור ומהאי קרא נפקא לן בפרק במה דמזיר (דף סד.) כתיב[יא] השרץ כל מקום שהוא ואפילו על המיס וכתיב על האדם הא כיצד כאן בטומאת ודאי כאן בטומאת שפק: **ערוד.** מן הלד ומן הנחש הוא שלא כדלקמן: **וכן הנפילים.** שרץ מין הנוגר מן האור שנשחטה

ת"ל[1] השורץ כל מקום ששורץ או אינו[טז] אלא השורץ (יכול) כל המשריץ יטמא שאין משריץ לא יטמא אוציא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה שאין פרה ורבה ודין הוא טימא בחולדה וטימא בעכבר מה חולדה כל ששמה חולדה אף עכבר כל ששמו עכבר אביא עכבר שחציו בשר וחציו אדמה או כלך לדרך זו מה חולדה פרה ורבה אף עכבר פרה ורבה ת"ל[1] בשרץ אמר ליה ההוא מדרבנן לרבא אימא בשרץ לאתויי עכבר שחציו בשר וחציו אדמה השורץ כל שהוא שורץ ואפילו עכבר שבים ואי משום על הארץ על הארץ יטמא ירד לים לא יטמא אמר ליה ומאחר דשויתיה לים מקום טומאה מה לי הכא מה לי הבא והאי על הארץ מיבעי ליה להוציא ספק טומאה צפה[יז] דא"ר יצחק בר אבדימי על הארץ להוציא ספק טומאה צפה תרתי על הארץ כתיבי[יח] ת"ר[1] הצב למינהו להביא[יט] הערוד[כ] וכן הנפילים וסלמנדרא וכשהיה ר"ע מגיע לפסוק זה אומר[2] מה רבו מעשיך ה' יש לך בריות גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה שבים אילמלי עולות ביבשה מיד מתות שביבשה אילמלי יורדות לים מיד מתות יש לך בריות גדלות באור ויש לך בריות גדלות באויר שבאור אילמלי עולות לאויר מיד מתות שבאויר אילמלי יורדות לאור מיד מתות[כא] מה רבו מעשיך ה' תנו רבנן[כב] כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' זירא מאי קראה[3] האזינו כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב יהושע ביברי דנרש אינן מן הישוב אמר רב פפא בשמתא נרש תרביה משכיה ואליתיה[4] ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה' אמר רב גידל אמר רב נרשאה נשקיך מני ככיך נהר פקודאה לוייך מגלימא שפירא דחזי עלך פומבדיתאה לוייך אשני אושפיזך אמר רב הונא בר תורתא פעם אחת הלכתי לוועד וראיתי נחש שהוא כרוך על הצב לימים יצא ערוד מביניהם וכשבאתי לפני ר' שמעון החסיד אמר לי אמר הקב"ה הם הביאו בריה שלא בראתי בעולמי אף אני אביא עליהם בריה שלא בראתי בעולמי והאמר מר[כג] כל שתשמישן ועיבורן שוה יולדין ומגדלין זה מזה וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה אין יולדין ומגדלין זה מזה אמר רב[כד] נם בתוך נם האי פורענותא הוא מאי נם בתוך נם לפורענות: **מתני'**[א] **האבר** והבשר המדולדלין בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר

תלמוד לומר בשרץ. וא"ת למה לי קרא דבשרץ ממילא כיון דלא לאקופי לקופי ולמומרא למומרא מקשינן דהא לעיל מי לא אמר על האדם למעוטי עכבר דאיני ומרי אף בית הוא שמא יזחלו ממנו עכבר האדם ומומר רבינו ילמד למעטרין בשרץ לעכבר שחציו בשר וחציו אדמה משום דהשורץ משמע טפי כל שהוא מרוץ: **מה לי הבא ומה לי הבא.** וא"מ מעטרין השורץ כל מקום שאורץ דלא נמעט מעל האדם תרוייהו ילד ליט ועכבר אגיס: **הני ביברי דנרש אינן מן הישוב.** פירש בקונטרס[ג] ביברוא"ם בלע"ז שאין לוקיס עליהן משום הארץ השורץ שהן גדלות במיס ור"ת אומר דגרסינן ביברי ונרס ועיירות הן כדמשמע בכילד מעברין (עירובין דף נו.) הני מעלות ומורדות[ד] דביברי ונרס מוקין ובפ"ק דסוטה (דף י.) גבי וילד שמשון תמנתה ויעל יהודה תמנתה אמר רב פפא חדא תמנת תמנת הואי דמהלי גיסא סלקי ומהלי נחתי[ה] כמו [שם] ורדיניא וביברי [ושוקא] דנרס וקאי הכא אקרא דאייתי לעיל המזיז כל יושבי חלד וקאמר דהני אינן מן הישוב כלומר בכלל יושבי חלד כי לאעיס הס וכיוצא בזה אמר פ"ק דקדושין (דף מ:) כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב והיינו דאמר רב פפא משמיה דשמואל נרס כו': דלמעלה

מסורת הש"ס

ס"ל [מיר סד.], ג) [ל"ל פ"ג מהל' שאר מאכות האסורות הל"ט:]

ס"ל השורץ ורבה ע"כ על האדם למין האדם הוא דלמא ולאו למעוטי ילד ליט: **או חיגו.** חומר השורץ לדרסה זו מלא למעוטי עכבר הנוגר מאדמה: **שאין פרה ורבה.** כלומר שלא היה מפריה ורביה של עכבר לפי שנולד מאליו הואיל שאינו משרץ טהור להאי שורץ לשון פרו וישרצו הוא (שמות א) ולא לשון רימוש ושיעגוע ולעולם ילד ליט לא יטמא ואפילו של יבשה והשורץ ופרה ורבה יטמא שאינו שורץ לא יטמא: **ודין הוא.** דלמא נימעטיה מכלל טומאה ולא נדרוש הכי דהא טיומא כל שעמו עכבר ויטמא [ו]ליה למדרש השורץ לרבויי ילד ליט ולא למעוטי האי. ולקמיה פריך הא מטהר עכבר היס ממיעוטא דעל האדם ומאי חזית דמיעוטא לעכבר היס ורבוי לילד ליט: **בשרץ.** קרא יתירא הוא דהא כתיב[ז] בשרוייהו אלא הטמאים לכם בכל השרץ: **ואימא השורץ.** לא דרשינן ליה הכי כל מקום שהוא רומס ורבוי עכבר האדם שילד ליט אלא הכי דרשינן השורץ[ט] כל שהוא פרה ורבה לרבות עכבר היס ומיעוט דעל האדם דמשמע על האדם יטמא ולאו שרץ היס אלא לאורויי דאפי זה ואפי זה על האדם יטמאו ילדו ליט אין מטמאין: **ת"ל ומאחר דשויתיה ליס מקום טומאה.** דמרבית[י] מין היס לטומאה: **מה לי.** בעודו ביס מה לי יצא לחוץ אין אוח לדרוס המקלות במה זו אלא לומר דבר המקובל: ופרכינן **האי על האדם מיבעי ליה להוליא ספק טומאה ספה.** שרץ מת שפה על המיס ספק נגע ספק לא נגע אף ברשות היחיד ספקו טהור ומהאי קרא נפקא לן בפרק במה דמזיר (דף סד.) כתיב[יא] השרץ כל מקום שהוא ואפילו על המיס וכתיב על האדם הא כיצד כאן בטומאת ודאי כאן בטומאת ספק: **ערוד.** מן הלד ומן הנחש הוא שלא כדלקמן: **וכן הנפילים.** שרץ מין הנוגר מן האור שנשחטה

תורה אור השלם

1. וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר לְמִינֵהוּ: ויקרא יא כט
2. מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: תהלים קד כד
3. שִׁמְעוּ זֹאת כָּל הָעַמִּים הַאֲזִינוּ כָּל יֹשְׁבֵי חָלֶד: תהלים מט ב
4. אֶרֶץ אֶרֶץ אֶרֶץ שִׁמְעִי דְּבַר יְיָ: ירמיהו כב כט

מוסף רש"י

פומבדיתאה לוייך אשני אושפיזיך. שלפניו היו (כריתות ו:). כל שתשמישו ועיבורו שוה. כגון כשב ועז שמשיכה משמשי פיס כנגד עוקף וימי עיבורן שוה שמונים ממש מדמיס ויולדין, יולדין. אם נא אחד על מין מבילו, ומגדלין. מעיקן (בכורות ח:).

שיטה מקובצת

א) כל מקום ששורץ או אינו אומר השורץ אלא השורץ כל המשריץ: ב) ת"ר הצב למינהו. נ"ב עיין ר"ש ריש מס' כלים: ג) להביא הערוד וכו' יצא ערוד כך צריך להיות מנוקד: ד) אף בים הוא שם עכבר הארץ: ה) דה"ק על הארץ יטמא ואפילו עכבר הים: ו) עכבר וניחא לן למדרש: ז) דמרבית מן הים לטומאה: ח) כתיב השורץ דמשמע כל מקום ששורץ: ט) לפסוק זה דצב למינהו משום דמיירי בסלמנדרא: י) חיות המצויות באותו מקום. נ"ב בקצת פירושי רש"י ז"ל כ"י כתוב ביברי דנרש חיות המצויות בנרש ע"כ: יא) אנשי וועד הן הביאו וכו' דאותן של וועד מזוגי כלאים היו לישנא אחרינ' וועד אינו מקום רשעים אלא רב הונא היה מתמה שראה ערוד יוצא מנחש א"ל ר"ש החסיד אין לתמוה בדבר שכך אמר הקב"ה הם הביאו וכו' אבריות קאי אני לא בראתי כלאים והם הבריות בימי ענה הרביעו כלאים ויצא מהם פרד ובאותו יום גזרתי עליהם גזרה זו להרבות להם מזיקים והכי דריש ליה בבראשית רבה [פרשה פ"כ] מה עשה הקב"ה בימי ענה הביא חכינא נחש ווורגו לחרדון צב ויצא מהן ערוד: לא היה אדם שהכתו פרדה לבנה וחיה לא היה אדם שנשכו ערוד חיה: יב) והאיך יצא אותו ערוד מצב ומנחש נס בתוך נס חדא דאי נמי תשמישן שוה נס הוא שמניח את מינו וכרוך על שאינו מינו ועוד שאין יולדין זה מזה הס"ד: יג) פ' בקונטרס מין חיות שקורין ביברונאש:

סז א מיי' פ"ג מהל' שאר מאכות האסורות הל"ט:

לעזי רש"י

ביברונ"ש. בונים (חיות).